

Punaarmee kaugtegevuslennuväe rünnakud Narvale 1944. aasta märtsis

REIGO ROSENTHAL

Teise maailmasõja lõppedes seisis Narva varemeis. Valdav osa linna hooneist oli kannatada saanud või täielikult purustatud, rusudes oli ka barokne linnasüda. 1944. aastal, mil lahingud taas Eesti pinnale jõudsid, oli Narva poole aasta jooksul – veebruari algusest kuni juuli lõpuni – rindelinn. Rindejoon asus Jaanilinnast, mis oli sel ajal veel Narva linnaosa (tänapäeval Ivangorod Venemaa Föderatsioonis), kohati kõigest kilomeetri kaugusel. Nende kuue kuu jooksul põhjustasid Narvas purustusi Punaarmee suurtükivägi ja lennuvägi, aga ka Saksa vägede juuli lõpus enne linna mahajätmist toime pandud õhkimised. Tsiiviilelanikud evakueeriti linnast lahingute alguses.¹

Lõviosa Narvat 1944. aastal tabanud hävitusest tulenes kahtlemata Punaarmee kaugtegevuslennuväe (ADD)² pommitajate 6.–8. märtsi rünnakutest. Käesoleva artikli eesmärk on anda ülevaade neist ja ka hilisematest 1944. aasta märtsis toimunud ADD pommitusreididest Narvale, toetudes mõlema vaenupoole dokumentidele. Vaatluse all on operatsioonide planeerimine ja teostamine koos selle käigus kantud kaotustega, samuti puudutatakse Saksa poole vastutegevust ja kaotusi.

Nõukogude allikmaterjalidest on autori käsutuses Venemaa Föderatsiooni Kaitseministeeriumi Keskarhiivist³ pärit dokumendid, mille digikoopiad on avaldatud nn riikliku infosüsteemi „Pamjat’ naroda“ internetilehel. Peamiselt on need ADD üksuste (korpuste, diviiside, polkude) sõjapäevikud, vähemal määral leidub ka käske

Reigo Rosenthal (1981), ajaloomagister (MA), rosenthalreigo@gmail.com

¹ Vt ka A. Toode. Kes lõhkus Narva? – Narva Muuseum. Toimetised 16. SA Narva Muuseum, 2015, lk 111 jj. Mis puutub Saksa vägede tehtud purustustesse, siis leiab Saksa dokumentide põhjal kinnitust vähemalt Kreenholmi kalevivabriku (*Tuchfabrik*) tornide ja Ivangorodi kindluse tornide õhkulaskmine ööl vastu 25. juulit. Vt Bundesarchiv (edaspidi – BArch) RS 23-3/7, l. 234p, 54. SS-pioneeripataljoni ettekanne 4. SS-vabatahtlike soomusgrenaderibrigaadile Nederland, 25.07.1944.

² Vene keeles Aviacija dal’nego deistvija – ADD.

³ Central’nyj arxiv ministerstva oborony Rossijskoj Federaci (edaspidi – TsAMO).

või ettekandeid.⁴ Planeerimisele heidavad valgust ühtlasi „Pamjat’ narodas“ leiduvad 2. löögiarmee juhatuse materjalid.⁵ ADD juhatuse (staabi) dokumente kõnealune ressurs paraku ei sisalda. Saksa poole asjassepuutuvatest dokumentidest on säilinud ja arhiividesse jõudnud ainult väike osa ja needki on sageli pealiskaudse iseloomuga. Eelkõige leidub artikli seisukohalt olulist infot armeegrupi Narwa ja 4. SS-vabatahtlike soomusgrenaderibrigaadi Nederland dokumentatsioonis Saksamaa Liiduarhiivis⁶ ja Ameerika Ühendriikide Rahvusarhiivis.⁷

Artiklis käsitletakse Narva linna tema 1944. aasta piirides. Seega peetakse Narva lääneosa all silmas linna Narva jõe läänekaldal asuvat osa ning idaosa all mõeldakse Jaanilinna jõe idakaldal.

Planeerimine

14. jaanuaril 1944 Leningradi all alanud Punaarmee suurpealetungi tulemusel taganes Saksa 18. armee põhjatiib (Sponheimeri grupp) veebruari alguseks Eesti piiridele Narva jõe joonel, kus püüdis uuesti kaitset organiseerida. Punaarmee Leningradi rinde väed tegid järgnevalt pealetunge (kestsid lühikeste vaheaegadega kuni 22. märtsini), et vastase kaitsest läbi murda ja jätkata Kirde-Eesti kaudu edenemist terve Eesti mandriala hõivamiseks. Pärast esialgseid pealetungikatseid veebruari esimesel dekaadil järgnes 11.–21. veebruarini Leningradi rinde 2. löögiarmee üldpealetung, mille tulemusena suutis Punaarmee Narva jõe läänekaldal vallutada ühe suurema platsdarmi Narva linnast edelas (nimetatud ka Auvere platsdarmiks) ja kaks väiksemat sillapead Narvast põhja pool. Kaugemale siiski ei jõutud. 23. veebruaril läksid Saksa väed (samal päeval nimetati Sponheimeri grupp ümber armeegrupiks Narwa)

⁴ „Pamjat’ naroda“ lehel leiduvad kaugtegevuslennuväe dokumendid Narva pommitamiste kohta 1944. aasta 6.–8. märtsil (viidatud lehed puudutavad 6.–8. märtsi pommitamisi): 2. kaardiväe kaugtegevuslennuväekorpus (edaspidi kv ktlk) sõjapäevik (TsAMO.20505.1.16, l. 21–23), 3. kv ktlk sõjapäevik (TsAMO.20562.1.15, l. 25–27), 4. kv ktlk sõjapäevik (TsAMO.20516.1.23, l. 8p–9p), 5. ktlk sõjapäevik (TsAMO.20545.1.25, l. 27–29), 1. kv kaugtegevuslennuväediviisi (edaspidi ktl) sõjapäevik (TsAMO.20053.1.6, l. 15–17), 3. kv ktl sõjapäevik (TsAMO.20562.1.2, l. 55–57), 4. kv ktl lahingukäsk 7.03.1944 (TsAMO.20061.1.14, l. 24), kokkuvõte 4. kv ktl lahingutegevusest 1944. a märtsis (TsAMO.20061.1.16, l. 22–30), 5. kv ktl staapi sissetulnud ja väljaläinud käsud ja ettekanded (TsAMO.20067.1.9, l. 123–147), 6. kv ktl sõjapäevik (TsAMO.20069.1.20, l. 49–59), 7. kv ktl sõjapäevik (TsAMO.20038.1.11, l. 50–55), 9. kv ktl sõjapäevik (TsAMO.20080.1.43, l. 30–34), 50. ktl sõjapäevik (TsAMO.20114.1.139, l. 10–15), 53. ktl sõjapäevik (TsAMO.20545.1.26, l. 9–11), 54. ktl sõjapäevik (TsAMO.20545.1.27, l. 19–23), 4. kv kaugtegevuslennuväepolgu (edaspidi ktlp) lahinguettekanne 7.03.1944 (TsAMO.20080.1.44, l. 28), 10. kv ktlp sõjapäevik (TsAMO.22480.272210s.5, l. 32–35), 11. kv ktlp käsud (TsAMO.21963.235491.2, l. 15–17) ja ettekanded (TsAMO.21963.235491.3, l. 15–17), 14. kv ktlp sõjapäevik (TsAMO.21978.450228s.1, l. 163p–168), 15. kv ktlp sõjapäevik (TsAMO.21982.218035s.6, l. 18–19), 24. kv ktlp sõjapäevik (TsAMO.22502.220903s.3, l. 19–25).

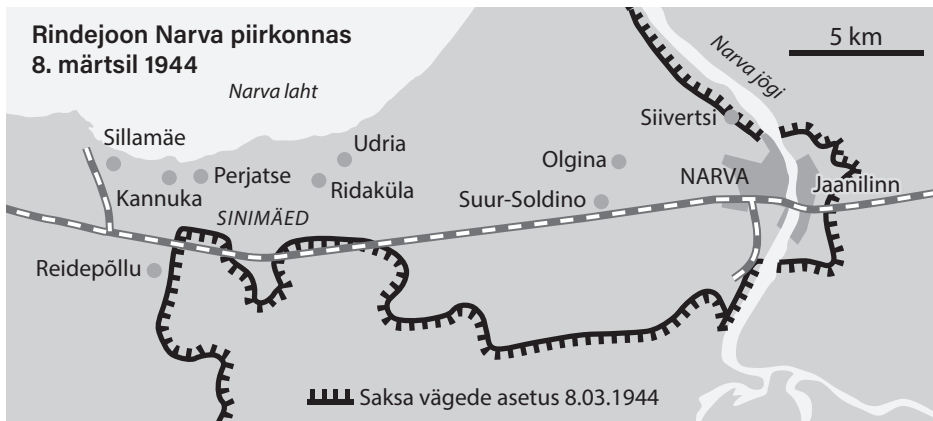
⁵ Artikli seisukohalt huvipakkuva 2. löögiarmee säiliku (TsAMO.309.4073.448) dokumendid on „Pamjat’ narodast“ vahepeal nähtavasti küll eemaldatud (kontrollitud 14.01.2024), kuid on autori valduses digikoopiatena.

⁶ BArch.

⁷ The National Archives and Records Administration (edaspidi NARA). NARA-s on koopiatena mikrofilmidel talletatud suur osa BArch-is leiduvatest Saksa sõjaväge puudutavatest materjalidest Teise maailmasõja perioodist.

vastupealetungile eesmärgiga Auvere platsdarmi kokku suruda, kuid 29. veebruarini kestnud rünnakute käigus saavutati vaid vähest edu. Küll vallutati 24. veebruaril üks Nõukogude sillapeadest Narvast põhjas ning 29. veebruarist 6. märtsini kestnud lahingute käigus likvideeriti ka teine sealne platsdarm.

Nõukogude pool koondas vahepeal Narva suunale täiendavalt vägesid ning alates 1. märtsist asuti järk-järgult uuesti pealetungile: kõigepealt Auvere platsdarmilt (59. armee ja 2. löögiarmee vasak tiib), seejärel Narva jõe ülemjooksul (8. armee) ja lõpuks, 8. märtsil, ka rindelõigus Narva linnast idas (2. löögiarmee parem tiib). Maaväge toetas Leningradi rinde 13. õhuarmee koos sellele operatiivselt allutatud Balti laevastiku õhujõududega. Pealetungide tulemused olid kesised. Punaarmee saavutas esialgu küll mõningast edu Auvere platsdarmi lääneküljel ja Narva jõe ülemjooksul, kuid Saksa armeegrupp Narva suutis saabunud täienduste abil olukorra stabiliseerida. 22. märtsil Leningradi rinde pealetung katkes.

ADD pommirünnakud Narvale asetuvad Leningradi rinde märtsikuiste pealetungide konteksti, olles täpsemalt seotud 2. löögiarmee 8. märtsi hommikul alanud pealetungiga rindelõigus Narva linnast idas. 2. löögiarmee juhatause kava kohaselt pidi armee kõigepealt vallutama Saksa vägede sillapea Narva jõe idakaldal Jaanlinna ümbruses, ületama samas rajoonis Narva jõe ja vallutama Narva linna lääneosa, misjärel pidi pealetung jätkuma lääne suunas.⁸ Arme juhatusel olid enne pealetungi algust luureandmed, mille kohaselt toetusid Saksa väed Jaanlinna sillapeas tugevasti kindlustatud positsioonidele.⁹ Arme juhataja kindralleitnant Ivan Fedjuninski planeeris vastase kaitsesüsteemi maha suruda pealetungi ettevalmistava raskesuurtükiväe tule abil.¹⁰ Hiljemalt 5. märtsiks lisandus pealetungikavasse veel üks element,

⁸ TsAMO.309.4073.448, l. 71–74, 2. löögiarmee juhataja otsus, 4.03.1944.

⁹ Samas, l. 77–78, 2. löögiarmee staabi luurekokkuvõte, 2.03.1944.

¹⁰ Samas, l. 74, 2. löögiarmee juhataja otsus, 4.03.1944.

mille abil edu soodustada – kaugtegevuslennuvägi. Nimelt sätestati 5. märtsiga dateeritud 2. löögiarmee lennuväetoetuse plaanis, et lisaks päevasele lennuväele tegutseb armee toetuseks öösel ADD, mille ülesandeks pidid olema „pommilöögid vastase vastupanusõlmedele ja vägede koondumisrajoonidele ADD eriplaani alusel (päev enne rünnakut)“. Dokumendile olid alla kirjutanud 13. õhuarmee juhataja asetäitja kindralmajor Andrei Ivanov ja Balti laevastiku õhujõudude staabiülem kindralmajor Aleksandr Šuginin. Plaani kinnitasid Leningradi rinde juhataja armeekindral Leonid Govorov ja rinde sõjanõukogu liige kindralleitnant Andrei Ždanov.¹¹

Eelneva taustal näib tõenäoline, et algatus kasutada ADD-d 2. löögiarmee toetuseks pärines kas nimetatud armee või siis Leningradi rinde juhatuselt. Kuna ADD allus otse kõrgema ülemjuhatause peakorterile (Stavka) eesotsas Jossif Staliniga, siis taotles Leningradi rinde juhatus oletatavasti sealt ADD kaasamiseks luba või siis oli ADD saanud varem Stavkalt käsu Leningradi rinde tellimusi võimaluse korral täita – täpsem teave selle kohta artikli autoril puudub.

ADD raskepommitajaid oli Narva rindel võitlevate Leningradi rinde vägede toetuseks kasutatud varem juba kolmel korral: 24. veebruari õhtul, õhtul ja ööl vastu 26. veebruari ning õhtul ja ööl vastu 1. märtsi. Sihtmärk oli kõigil kolmel juhul Saksa vägede rindelähedane tagala Tallinna–Narva raudteest põhja pool (Kannuka, Reidepõllu, Vaivara Sinimägede, Udria piirkond). Esimeses rünnakus osales valdav osa ADD lahingujõududest ehk 14 diviisi, teises viis diviisi ja kolmandas kaheksa diviisi. ADD lahingujõududes oli kokku 17 diviisi, mis jagunesid kaheksa korpuse vahel (igas kaks diviisi), üks diviisi jäi väljapoole korpuseid (oli ADD juhatause otsealluvuses). Igasse diviisi kuulus kaks kaugtegevuslennuväepolku.¹² Järgnevasse Narva pommitamistesse kaasati, nagu näeme, 12 diviisi (kuus korpust), lisaks ründas kaks diviisi (üks korpus) samal ajal Saksa vägede lähitagalat Narvast lääne pool.

ADD üksused oli peamiselt relvastatud NSV Liidus toodetud pommitajatega Il-4 ja Li-2. USA pommitajaid North American B-25 Mitchell kasutas 2. kaardiväekorpus, vähesel määral oli neid ka 1. kaardiväekorpuses. Kaotuste minimeerimise eesmärgil kasutati ADD-d reeglina pimedal ajal, mis põhjustas navigeerimisraskusi ja ebatäpsust pommitamisel, pealegi heideti pommid õhutõrjetule kartuses alla väga kõrgelt.¹³

Enne 2. löögiarmee pealetungi algust 8. märtsi hommikul jõudis ADD sooritada Narvale kaks pommirünnakut: õhtul ja ööl vastu 7. märtsi ning õhtul ja ööl vastu 8. märtsi. ADD üksuste dokumentides on püstitatud Narva ründamisel ülesandeks hävitada vastase väed ja tehnika, sealjuures kirjutati üksustele ette ka piirkond linnas, kuhu pommid heita. 1., 2., 3. ja 4. kaardiväekorpus ning 6. korpuse 50. diviisi pidid

¹¹ Samas, l. 21, 21p, Leningradi rinde õhujõudude lennuväepealetungi plaan 2. löögiarmee toetuseks, 5.03.1944.

¹² Kokkuvõtte kolmest pommitusreidist ja ADD struktuurist põhineb viites 4 mainitud allikatel ja 7. ktlk sõjapäevikul (TsAMO.20510.1.29).

¹³ Vt selle kohta ja ADD kohta üldisemalt ka: R. Rosenthal. Tallinna 1944. aasta märtsipommitamine Punaarmee kaugtegevuslennuväe dokumentide valguses. – Tuna 2022, 4 (alates lk 78).

sihtima Narva lääne- ja loodeosa, 5. korpus põhja- ja loodeosa, 6. korpuse 9. kaardiväediviisi idaosa (Jaanilinna). Ülesanded ja üksustele määratud sihtmärgialad olid samad nii esimese kui ka teise rünnaku ajal.¹⁴ 5. korpuse 53. diviisi sõjapäevikus leidub erandlikult ka põhjalikum ülesande lahtiseletus:

[- -] hävitada vastase elavjõud ja tehnika Narva linna põhja- ja loodeosas, millega kurnata ja hävitada Narva linnas kaevunud vastase üksused ja anda meie üksustele võimalus likvideerida vastase platsdarm Narva jõe idakaldal ja lüüa vastane välja linnast.¹⁵

Enamik pommidest – 11 diviisi pommilaadung – tuli niisiis heita sellele Narva linna osale, mis jäi Narva jõe läänekaldale. Jaanilinna pihta jõe idakaldal olid ette nähtud ainult ühe diviisi pommid.

2. löögiarmee pealetungioperatsiooni õnnestumise tagamiseks oluiks ilmselt otstarbekam kontsentreerida ADD rünnakud Jaanilinna sillapeale, et tekitada võimalikult suurt kahju seal asuvatele Saksa vägedele, mis kujutasid endast põhilist takistust 2. löögiarmee teel. Võib oletada, et Jaanilinna ulatuslikumast pommitamisest

2. löögiarmee 5. märtsist 1944 pärineva lennuväetoetuse plaani juurde lisatud sihtmärkide kaardi fragment, millele on muu hulgas märgitud Saksa suurtükiväepositsioonid Narvas.
Allikas: TsAMO.309.4073.448, l. 22

¹⁴ Vt viites 4 nimetatud allikad. 2. kaardiväekorpuse puhul ei sisalda allikas (korpuse sõjapäevik) küll täpsemaid andmeid teise pommitamise ülesande kohta, kuid arvestades, et ülejäänud korpustel jäi ülesanne samaks, võib seda oletada ka 2. kaardiväekorpuse puhul.

¹⁵ TsAMO.20545.1.26, l. 9, 53. ktl'd sõjapäevik.

hoiduti, sest see asus rindele lähemal ning pommide hajuvuse tõttu suurenenuks oht tabada ka oma vägesid.

Puuduvad andmed, milline oli Nõukogude väejuhatuse täpsem ettekujutus Narvas asunud vastase jõududest. Punaarmee staapides võis näida tõenäoline, et Narvat kasutatakse nii Saksa reservide majutamiseks kui ka laskemoona ja muu varustuse ladustamiseks. Juba mainitud 5. märtsist pärineva 2. löögiarmee lennuväetoetuse plaani juurde lisatud sihtmärkide kaardil¹⁶ oli Narva lääneossa paigutatud Saksa suurtükiväe positsioonid, mille hävitamisest oli Nõukogude väejuhatuse kahtlemata huvitatud. Ilmselt vastasid need luureandmed suuresti tõe, sest Saksa armeegrupi Narwa suurtükiväe asetuse kaart 1. märtsist kinnitab, et nelja suurtükiväedivisjoni (ehk enamiku Jaanilinna sillapead toetava suurtükiväe) positsioonid asusid Narva jõe läänekaldal Narva linna ääres või linna piirides, lisaks asus üks divisjon idakaldal Jaanilinnas.¹⁷ Saksa lahingureserve polnud linnas seevastu kuigi palju, sest nii 4. SS-vabatahtlike soomusgrenaderibrigaadil Nederland, mille peajõud asusid Jaanilinna sillapeas, kui ka III SS-soomuskorpusel, mille juhatajale brigaad Nederland allus, suuremad reservid puudusid. Nederlandi ülema 6. märtsi käsu kohaselt oli brigaadi reservis ainult üks kompanii, mis oli kavas sama päeva õhtuks Narva lääneossa koondada.¹⁸ Siiski oli pommitamise ajal Narvas tõenäoliselt sadu või koguni neljakohaline arv Saksa sõjaväelasi, kellest valdava osa moodustas eri pioneeri- ja suurtükiväeüksuste, samuti Nederlandi tagalaallüksuste isikkoosseis. Täpsemalt – nii palju kui säilinud andmed võimaldavad – tuleb neist juttu alajaotises, kus antakse ülevaade Saksa vägede kaotustest.

ADD 9. kaardiväediviisi sõjapäevikust leiab märke, mille kohaselt lahinguülesande teatavakstegemisel 6. märtsi päeval „hoiatati meeskondi, et tööd saab rinde komandopunktist isiklikult jälgima ADD juhataja“.¹⁹ Pole teada, kas ADD juhataja lennuväemarssal Aleksandr Golovanov tõepoolest Leningradi rinde komandopunktis viibis, samuti jääb selgusetuks, kas selline kavatsus oli seotud asjaoluga, et kõnealust operatsiooni peeti erilisel tähtsaks, või oli Golovanov rohkem huvitatud võimalusest jälgida alluvate tegevust rindele sedavõrd lähedal asuva sihtmärgi vastu.

Pommitamine 6.–8. märtsil

ADD üksuste dokumentide²⁰ põhjal heitsid kuus kaugtegevuslennuväekorpust (korpuste koosseisu vt tabel 1) esimese rünnaku ajal alates 6. märtsi õhtul kella

¹⁶ TsAMO.309.4073.448, l. 22.

¹⁷ NARA, mikrofilm (edaspidi mf) T312/1629, kaader (edaspidi k) 574, armeegrupi Narwa suurtükiväe olukorrakaart, 1.03.1944.

¹⁸ Vt NARA, mf T-312/1627, k 498, III SS-soomuskorpuse ettekanne armeegrupile Narwa, 5.03.1944; BArch RS 3-23/3, l. 96, 4. SS-vabatahtlike soomusgrenaderibrigaadi Nederland käsk, 6.03.1944.

¹⁹ TsAMO.20080.1.43, l. 33, 9. kv ktl'd sõjapäevik.

²⁰ Kui ei ole teisiti osutatud, siis põhineb ülevaade 6.–8. märtsi pommitamise kohta, samuti tabelid 1, 2 ja 3 viites 4 mainitud allikatel.

19.30-st²¹ Narvale kokku 791 tonni pomme. Ülesande täitnuks ehk pommid sihtmärgi kohal allaheitnuks loeti 664 lennukiväljalendu, pommitati 1000 kuni 2400 meetri kõrguselt (vt täpsemalt tabel 2). Kasutatud pommid kaliiber ulatus 500 kilogrammini. Narvale läheneti idast. Kalinini²² ja Smolenski oblasti lennuväljadelt õhku tõusnud 1., 2., 3. ja 4. kaardiväekorpuse ja 6. korpuse 50. diviisi lennukid pommitasid Narvat ainult ühe korra (kella 19.30 ja 21.00 vahel). Lähematelt Leningradi ümbruse lennuväljadelt saabunud 5. korpuse ja 6. korpuse 9. kaardiväediviisi pommitajad käisid Narva kohal nelja lainena (pärast lennuväljale naasmist laaditi lennukitele uus pommikoorem ja starditi uuesti), viimane pommitaja heitis oma laadungi alla 7. märtsil kella 04.10 paiku.

Ilm sihtmärgi piirkonnas oli esialgu selge, hiljem hakkasid Narva kohale kogunema pilved. Punaarmee rindejoone asetus oli tähistatud rinde lähitagalas süüdatud lõketega, samuti tulistas maavägi pommitajate lähenemisel Saksa positsioonide suunas trasseerivate kuulidega ja laskis signaalrakette. Dubrovka piirkonnast Narvast idas suunati sihtmärgile prožektorikiir. 5. korpuse 53. diviisi sõjapäevikus märgiti, et kõik need abinõud koos Narva jõe kui loodusliku orientiiriga võimaldasid täpselt sihtmärgile jõuda. Hilisematel pommitajate lainetel oli juba võimalik orienteeruda põleva linna järgi.

Eraldi ülesanne oli 2. kaardiväekorpuse 26. kaardiväepolgul (allus otse korpusejuhatusele) – suruda sihtmärgi piirkonnas maha õhutõrje. Sellel eesmärgil sooritasid polgu kuus pommitajat Douglas A-20G Havoc kella 20.00 ja 20.35 vahel 300–1200 meetri kõrguselt kokku 26 rünnakut, kasutades 20 mm kahureid, kuulipildujaid ja rakette.

Narva ründamisega samaaegselt pommitas Leningradi lähedastel lennuväljadel tegutsenud ADD 7. korpus oma kahe diviisiga (1. ja 12.) õhtul ja öösel Saksa rinde lähitagalat Narvast läänes Olgina, Suur-Soldino, Vaivara Sinimägede, Perjatse piirkonnas. 321 lennukiväljalennuga (lennukid startisid kuni viis korda) heideti alla 338 tonni pomme.²³ 6. korpuse 9. kaardiväediviis, mille põhijõud ründasid Narvat, viskas lisaks 18,3 tonni pomme Saksa rinde tagalale Udria rajoonis (18 lennukiväljalendu).

On ühtlasi teateid juhtumitest, mil ADD pommid kukkusid ööl vastu 7. märtsi oma vägede asetusse Jaanilinna sillapea serval, tappes 63. kaardiväe laskurdiviisi allüksustes vähemalt kolm inimest; 12 inimest sai haavata.²⁴

ADD teine pommirünnak Narvale algas 7. märtsi õhtul kell 19.56. Selles osalesid samad korpused ja diviisid mis eelmiseski rünnakus. Uus löök kavandati veelgi tugevamana – 1., 2. ja 3. kaardiväekorpus ning 6. korpuse 50. diviis käisid õhtu ja öö jooksul Narvat pommitamas kolme lainena (pommitajad sooritasid kuni kolm väljalendu). Esimeses laines osales ka 5. korpus, kuid pärast pommid allaheitmist

²¹ Siin ja edaspidi on artiklis kasutatud nn Moskva aega. Eestis samal ajal kehtinud Kesk-Euroopa aeg oli kaks tundi varajasem.

²² Tänapäeval Tveri oblast.

²³ TsAMO.20510.1.29, l. 63–64, 7. ktlk sõjapäevik.

²⁴ TsAMO.6593.36703s.1, l. 342, 345, 188. kv laskurpolgu lahinguettekanded, 7.03.1944; TsAMO.6603.221912s.14, l. 136, 192. kv laskurpolgu lahinguettekand, 7.03.1944.

loobuti järgnevatest startidest halva ilma tõttu. Arvatavasti samal põhjusel käis Narvat vaid korra pommitamas ka 6. korpuse 9. kaardiväediviis. Kuni kella 06.51-ni heideti sihtmärgile 1400–2500 meetri kõrguselt ligi 840 tonni pomme, ülesande täitis 658 lennukiväljalendu (vt tabel 3). Kokku oli ainuüksi Narva linnale kahe öö jooksul heidetud seega ümmarguselt 1600 tonni pomme ehk kaks korda rohkem kui ADD viskas Tallinnale öhtul ja ööl vastu 10. märtsi (816 tonni).²⁵

Ilm oli sihtmärgi piirkonnas selge, taas oli Narvale suunatud prožektorikiir Dubrovka juurest ning Punaarmee rindejoont markeeriti lõkete ja vastase suunas tulistamisega. 2. kaardiväekorpuse 26. kaardiväepolgu pommitajad A-20G tegid seekord 18 väljalendu, rünnates kella 19.57 ja 05.45 vahel 400–1500 meetri kõrguselt õhutõrjepositsioone ja teisi maismaasihtmärke Narva linna piirkonnas ja mere-rannikul kuni Kannukani Sillamäe lähedal.

ADD 7. korpus pommitas 7. märtsi öhtul uuesti Saksa vägede tagalat Olgina, Suur-Soldino, Vaivara Sinimägede, Perjatse piirkonnas, heites alla 78 tonni pomme (ülesande täitis 77 lennukiväljalendu).²⁶ Lisaks oli mitmele Narvat pommitanud diviisi allüksusele antud eraldi ülesanne Saksa tagala ründamiseks: 5. kaardiväediviisi kogu 22. kaardiväepolk Perjatse piirkonnas (14 lennukiväljalendu, alla heideti 17 tonni pomme), osa 6. kaardiväediviisi 6. kaardiväepolgust Ridaküla rajoonis (25 lennukiväljalendu, 35,7 tonni pomme), viis lennukit 9. kaardiväediviisi 11. kaardiväepolgust Udria piirkonnas (5,9 tonni pomme) ning osa 3. kaardiväediviisist Vaivara Sinimägede rajoonis (25 lennukiväljalendu). 54. diviisi 325. polgu ülesanne oli pommitada Saksa vägede positsioone Narvast põhja pool Siivertsi piirkonnas, kuhu polgu 17 lennukit heitsid öhtul 17 tonni pomme (Siivertsi kuulus halduslikult Narva linna piiridesse ja mainitud 325. polgu näitajad on tabelis 3 arvestatud 5. korpuse kogu-näitajate sisse).

Tabel 1. Narva pommitamisest 6.–8. märtsil osa võtnud kaugtegevuslennuväe üksuste koosseis ja lennukiväljade paiknemine

Kaug-tegevus-lennuväe-korpus	Kaug-tegevus-lennuväe-diviis	Kaug-tegevus-lennuväe-polk	Lennuki-tüüp	Lennukiväljade paiknemine
1. kaardiväe (kv)	1. kv	2. kv, 16. kv	Il-4, B-25	Võpolzovo, Makarovo (Kalinini oblast)
	6. kv	6. kv, 17. kv	Il-4	
2. kv	2. kv	3. kv, 18. kv	Il-4	Lugi, Batalõ (Kalinini oblast)
	8. kv	8. kv, 19. kv		
		26. kv	A-20G	

²⁵ Vt R. Rosenthal. Tallinna 1944. aasta märtsipommitamine, lk 86.

²⁶ TsAMO.20510.1.29, l. 70–71, 7. ktlk sõjapäevik.

Kaug-tegevus-lennuväe-korpus	Kaug-tegevus-lennuväe-diviis	Kaug-tegevus-lennuväe-polik	Lennuki-tüüp	Lennuväljade paiknemine
3. kv	3. kv	10. kv, 20. kv	Il-4	Staraja Toropa, Andreapol (Kalinini oblast)
	7. kv	9. kv, 21. kv		
4. kv	4. kv	13. kv, 15. kv	B-25	Novo-Dugino (Smolenski oblast)
	5. kv	14. kv, 22. kv*		
5.	53.	1. kv, 23. kv	Li-2	Gorskaja, Uglovo (Leningradi oblast)
	54.	7. kv, 325.		
6.	9. kv	4. kv,** 11. kv	Li-2	Kassimovo (Leningradi oblast)
	50.	5. kv, 24. kv	Il-4	Hotilovo (Kalinini oblast)

* 22. kaardiväe kaugtegevuslennuväepolk osales ainult esimeses Narva pommitamises (6.-7. märts), teistkordset pommitamisel (7.-8. märts) oli polgu eraldi sihtmärk Saksa vägede tagala Perjatse piirkonnas.

** 4. kaardiväe kaugtegevuslennuväepolk osales ainult esimeses Narva pommitamises (6.-7. märts), teistkordset pommitamisest (7.-8. märts) udu tõttu lennuplaja piirkonnas osa ei võetud.

Tabel 2. Narva pommitamine 6.-7. märtsil

	Ülesande täitnud lennukeid	Pommitamise kellaeg	Pommitamise kõrgus (m)	Heidetud pommide kaal (t)
1. kv kaug-tegevuslennuväekorpus (ktlk)	59	20.00–20.23	1600–2300	85,7
2. kv ktlk	70	19.57–20.30	1500–2300	93
3. kv ktlk	63	19.30–20.40	1400–2300	96,3
4. kv ktlk	62	19.58–21.00	1300–2300	84
5. ktlk	217	19.35–04.04	1600–2400	215,4
6. ktlk	193	19.56–04.10	1000–2300	216,6
Kokku	664			791

Tabel 3. Narva pommitamine 7.–8. märtsil

	Ülesande täitnud lennukeid	Pommitamise kellaaeg	Pommitamise kõrgus (m)	Heidetud pommide kaal (t)
1. kv kaug-tegevuslennu-väekorpus (ktlk)	146	20.12–05.47	1400–2300	184,2
2. kv ktlk	160	20.04–06.05	2000–2300	212,2
3. kv ktlk	151	20.00–06.21	1500–2500	253,4*
4. kv ktlk	48	20.13–21.00	1800–2300	57,2
5. ktlk	72	19.58–20.36	2000–2300	69,4
6. ktlk	81	19.56–06.51	1900–2300	101,8
Kokku	658			878,2*

* Sealhulgas pommid, mis heideti 25 lennukiväljalennu (ei ole loetud tabelis ülesande täitnud lennukite hulka) käigus alla Vaivara Sinimägede rajoonis (kaalu kohta eraldi andmed puuduvad, hinnanguliselt umbes 40 tonni).

Saksa vastutegevus ja ADD kaotused

Nagu nähtub Nõukogude 6.–8. märtsi õhurünnakutega seoses koostatud õpiaruandest, mis kannab brigaadi Nederland ülema allkirja ning on adresseeritud III SS-soomuskorpusele, ei olnud Narva linna piirkonnas positsioonil asunud õhutõrje võimeline ADD rünnakuid tõrjuma. Sealsed õhutõrjeallüksused olid küll relvastatud arvukate 2 cm õhutõrjekahuritega, mis pommitajate suunas ka tule avasid, kuid need lendasid Saksa poole andmeil 2 cm kahurite tuleulatusest umbes sada meetrit kõrgemal. Raskemaid õhutõrjekahureid oli ainult ühe patarei jagu – 292. maaväe õhutõrjesuurtükiväedivisjoni 1. patarei oli relvastatud 8,8 cm kahuritega,²⁷ ent nende tule tõhusust kahandas prožektorite puudumine.²⁸

ADD üksuste dokumentide²⁹ järgi oli 6.–7. märtsi pommitamise ajal Saksa õhutõrjetuld Narva piirkonnas märgata küll rünnaku alguses, kuid juba esimese laine ajal see katkes ja hilisemad lained õhutõrjetuld enam ei täheldanud. Sama kordus 7.–8. märtsi pommitamise ajal: õhutõrjetuld märgati vaid esimese või ka teise laine ajal. Dokumentides ei leidunud kinnitust, et ADD lennukid saanuks Narva kohal õhutõrjetule tabamusi, ehkki 9. kaardiväediviisi 11. kaardiväepolgu ühel lennukil purunes õhutõrjemürsu lõhkemise tõttu aknaklaas ja üks meeskonnaliige sai kergelt

²⁷ Patareis oli 27. jaanuari 1944 seisuga neli 8,8 cm kahurit (NARA, mf T311/70, k 70911731, õhulaevastiku õhutõrjejõudude koosseisuskeem, 27.01.1944).

²⁸ BArch RS 3-23/3, l. 78, 4. SS-vabatahtlike soomusgrenaderibrigaadi õpikogemusaruanne, 25.03.1944.

²⁹ Viites 4 mainitud allikad.

haavata, kuid see juhtus hoopis Udria pommitamise ajal (7. märtsi õhtul). Säilinud on küll Saksa 2. õhutõrjesuurtükiväediviisi³⁰ igapäevased kokkuvõtted lahingutegevusest, kuid Narva pommitamiste kohta neis olulist lisainfot pole. Neis hinnati, et mõlemal ööl heitis pomme alla 400–500 lennukit. Esimesel ööl tulistas Saksa õhutõrje Narva piirkonnas vähemalt 12 sihtmärki (dokumendis märgiti, et andmed pole täielikud), teise öö kohta vastavaid teateid ei esitatud. Kokkuvõtete järgi said sillad üle Narva jõe esimesel ööl kergeid kahjustusi, järgmisel ööl raskeid.³¹

Pisut tõsisemaks vastaseks olid ADD-le Saksa öised hävitajad, ehkki märkimisväärselt mõju ei olnud nendegi tegevusel. Eestis (Tallinna Lasnamäe lennuväljal) baseerus *Luftwaffe* 1. õhulaevastiku üks öiste hävitajate eskadrill – 100. ööhävitus-eskaadri 4. eskadrill, mille käsutuses oli 29. veebruaril 14 öist hävitajat Ju-88, neist 9 lahinguvalmis.³² 1. õhulaevastiku öised hävitajad tegid ööl vastu 7. märtsi 14 väljalendu ja teatasid kuuest õhuvõidust. Ööl vastu 8. märtsi järgnes 11 väljalendu, seekord õhuvõitudest ette ei kantud.³³ Ilmselt tegid valdava osa või kõik need väljalennud just 100. ööhävitus-eskaadri 4. eskadrilli meeskonnad. Mis puutub õhuvõitusesse, siis omistati suurem osa neist sama eskadrilli piloodile leitnant Klaus-Joachim Scheerile: 7. märtsil ajavahemikul kell 01.34 kuni 02.46 olevat ta Narva piirkonnas alla tulistanud viis Nõukogude pommitajat Li-2. Lisaks kirjutati üks õhuvõit sama eskadrilli allohvitseri Gutschmidti arvele, kuid tõenäoliselt tabas ta Balti laevastiku õhujõudude lennukit ja see juhtum ei olnud seotud Narva pommitamisega.³⁴

ADD dokumentide põhjal ilmusid Narva pommitamise ajal 6.–7. märtsil Saksa öised hävitajad Narva rajooni juba esimese laine ajal (kell 19.30–21.00), rünnates vähemalt kahte pommitajat (vastavalt 1. ja 2. kaardiväekorpusest) – edutult.³⁵ Leitnant Scheeri raporteeritud viit õhuvõitu saab ADD materjalide valguses kinnitada. Sel ööl jäid teadmata kadunuks 5. korpuse 53. diviisi kaks pommitajat Li-2 (vastavalt 1. ja 23. kaardiväepolgust), mis olid startinud kolmandat korda Narvat pommitama (5. korpuse kolmas laine heitis Narvale pommid kell 01.10–02.05). Teiste meeskondade vaatluse kohaselt tulistas mõlemad lennukid tõenäoliselt alla vastase hävitaja. Sama korpuse 54. diviisi 325. polgu Li-2 sattus sihtmärgilt eemaldumisel kella 02.10 paiku kolm korda hävitaja rünnaku alla, kuid pääses vigastusteta. Kadunuks jäi ka 6. korpuse 9. kaardiväediviisi 11. kaardiväepolgu Li-2. Tõenäoliselt sama lennukit nägid nimetatud polgu teised meeskonnad sihtmärgi piirkonnas kell 01.40

³⁰ Diviisile administratiivselt alluva 182. õhutõrjesuurtükiväerügemendi ülem juhtis Saksa õhutõrjesuurtükiväge Narva rindel (rügement allus operatiivselt armeegrupile Narva).

³¹ BArch RH 20-18/1586, l. 20–22, 2. õhutõrjesuurtükiväediviisi kokkuvõtted, 6.–7.03.1944 ja 7.–8.03.1944 kohta.

³² BArch RL 2-III/729a, l. 26a, *Luftwaffe* kindralstaabi kokkuvõtte lennuüksuste lahinguvalmidusest, 29.02.1944.

³³ BArch RH 19-III/276b, l. 88p, 104p, 1. õhulaevastiku sidekomando väegrupi Nord juures kokkuvõtted, 6.–7.03 ja 7.–8.03.1944 kohta.

³⁴ T. Boiten. *Nachtjagd Combat Archive. A comprehensive operational history of the German night fighter force on all fronts. Eastern Front and Mediterranean.* Walton on Thames: Red Kite, 2022, lk 61.

³⁵ TsAMO.20505.1.16, l. 22, 2. kv ktlk sõjapäevik; TsAMO.20069.1.20, l. 52, 6. kv ktlk sõjapäevik.

põlevana alla langemas. Ülejäänud kaks Scheeri alla tulistatud pommitajat kuulusid ilmselt 7. korpuse (pommitas Saksa rinde tagalat) koosseisu: pärast kella kahte öösel jäi kadunuks 12. diviisi 12. kaardiväepolgu Li-2, samal ajal kui 1. diviisi 101. polgu Li-2 meeskond hüppas langevarjuga Punaarmee valduses olnud territooriumi kohal alla pärast seda, kui lennuk hävitaja rünnaku tulemusena põlema süttis.³⁶ Kirjeldatud viie lennukikaotuse tulemusel jäi teadmata kadunuks kokku 22 meeskonnaliiget.³⁷

Narva teine pommitamine 7.–8. märtsil ADD-le vastase tegevuse tulemusena kaotusi ei toonud. ADD dokumentidest jääb mulje, et võrreldes eelmise ööga nähti Saksa hävitajaid Narva piirkonnas harvemini. Hävitajate rünnakuid on teada ainult 53. diviisi kolme pommitaja vastu, ründajaile jäid need edutuks.³⁸

Lisaks eelkirjeldatud kaotustele sai ADD lennukeid Narva kahe pommitamise käigus kahjustada hädamaandumistel tehnilistel põhjustel või õnnetustel lennuväljal maandumisel, andmeid on nelja sellise juhtumi kohta.³⁹

Kokkuvõttes võib ADD kaotusi 6.–8. märtsil hinnata tühiseks, Saksa poole vastutegevus oli nõrk ega suutnud Narva pommitamist märkimisväärselt häirida.

Saksa vägede kaotused

Saksa poolel hinnati 6.–8. märtsi pommirünnakute tekitatud inimkaotusi üldiselt tõsisteks, eriti suurtükiväelaste hulgas Narva lääneosas ja selle ümbruses.⁴⁰ Täpsemat statistikat pole siiski õnnestunud leida. Teada on, et soomusgrenaderibrigaadi Nederland allüksustes loeti 6.–7. märtsil rivist välja langenuks 70 inimest surnute ja teadmata kadunutena ning 150 haavatutena.⁴¹ Kuna rindel toimus neil päevil positsioonisõda, mille kaotuste nivoo oli reeglina madal, siis on tõenäoline, et enamiku mainitud kaotustest põhjustas ADD. Narvas ei olnud siiski ainult Nederlanti allüksused. Näiteks 121. ehituspioneeripataljon kaotas seal kõnealuste õhurünnakute käigus ainuüksi surnutena vähemalt 34 meest.⁴² Ajalookirjanduses on nende sündmustega seoses mainitud ka 11. SS-vabatahtlike soomusgrenaderidiviisi Nordland pioneeripataljoni liikmete surmasaamist.⁴³

³⁶ TsAMO.20545.1.25, l. 27, 5. ktlk sõjapäevik; TsAMO.20545.1.26, l. 10, 53. ktlk sõjapäevik; TsAMO.20080.1.43, l. 33, 9. kv ktlk sõjapäevik; TsAMO.20545.1.27, l. 20, 54. ktlk sõjapäevik; TsAMO.20510.1.29, l. 66–67, 7. ktlk sõjapäevik; TsAMO.20006.1.7, l. 31, 1. ktlk sõjapäevik.

³⁷ Otsing andmebaasis „Memorial“ (<https://obd-memorial.ru/>). Andmebaas sisaldab Vene kaitseministeeriumi keskarhiivist pärit Punaarmee väeosade taastumatute inimkaotuste aruannete digikoopiaid.

³⁸ TsAMO.20545.1.26, l. 11, 53. ktlk sõjapäevik.

³⁹ TsAMO.20545.1.25, l. 27, 5. ktlk sõjapäevik; TsAMO.20510.1.29, l. 63–64, 7. ktlk sõjapäevik; TsAMO.20562.1.32, l. 57, 3. kv ktlk sõjapäevik; TsAMO.20069.1.20, l. 50, 6. kv ktlk sõjapäevik.

⁴⁰ BArch RS 3-23/3, l. 78, 4. SS-vabatahtlike soomusgrenaderibrigaadi õpikogemusaruanne, 25.03.1944.

⁴¹ BArch RS 3-23/4, l. 43, 4. SS-vabatahtlike soomusgrenaderibrigaadi kaotusaruanne, 1944. a jaanuar–juuli.

⁴² Otsing USA genealoogiafirma Ancestry digitaliseeritud Saksa hukkunud sõjaväelaste kartoteegis (www.ancestry.com/search/collections/61888/), kartoteegi originaal: BArch B 563-2 Kartei.

⁴³ W. Tieke. Truuduse tragöödia. III (germ.) SS-Soomuskorpuse võitlused ja hukkumine. Tartu: Greif, 1999, lk 83.

Mis puutub relvastusse ja varustusse, siis raporteeris III SS-soomuskorpus 8. märtsil, et Narvas langes rivist välja umbes 70 mootorsõidukit, lisaks teatas korpus kümne haubitsa ja kahe mortiiri kaotamisest.⁴⁴ Suurtükkide kaotamise põhjust ja asukohta ei täpsustatud, kuid arvata võib, et peamiseks põhjuseks olid ADD õhurünnakud. Brigaadi Nederland staabi varustusohvitseri tegevusaruandes nimetatakse 42 veoauto kahjustamist õhurünnakutes Narvale (enamikku neist loeti mitteremonditavaks), lisaks kaotati umbes pool Narvas viibinud hobustest ja hinnanguliselt pool linnas olnud laskemoonast.⁴⁵ Niderlandi majanduspataljoni sõjapäevikus sisalduva märke kohaselt hävisid neis pommirünnakuis suured varustuslaod ja osa kompaniiköökidest.⁴⁶

Säilinud on ka III SS-soomuskorpuse staabis koostatud ülevaade vastase lennuväe tegevuse tõttu kantud kaotuste kohta korpusele alluvates üksustes 1.-15. märtsil.⁴⁷ Seega sisaldab kõnealune dokument ühtlasi päevase lennuväe läbi kantud kaotusi, kuid suure osa neist võib kanda siiski ilmselt ADD arvele. Ülevaate kohaselt langes rivist välja 12 haubitsat (kaliibriga 10,5 cm–15 cm), kaheksa 22 cm mortiiri, kolm jalaväekahurit (7,5 cm ja 15 cm), kaheksa 2 cm õhutõrjekahurit, kolm 7,5 cm tankitõrjekahurit, üheksa 8 cm miinipildujat ja 82 kuulipildujat, samuti 255 eri sõidukit (sealhulgas 114 sõiduauto, 68 veoauto, 37 mootorratast, 20 välikööri, 10 poolroomikveokit, üks soomustransportöör jne). Ajalookirjanduse kohaselt kaotas 24. SS-vabatahtlike soomusgrenaderirügement Danmark ADD rünnakute tulemusena jalaväe- ja õhutõrjekahureid ning 34 veokit (rügement kuulus diviisi Nordland koosseisu, kuid oli operatiivselt allutatud brigaadile Nederland ja asus Jaanlinna sillapeas).⁴⁸

Täienduseks eeltoodule tekitasid ADD rünnakud suurt kahju brigaadi Nederland sidevõrgule Narvas. Katkes peaaegu kogu traatside Jaanlinna sillapeas asuvatest pataljonidest kõrgematesse staapidesse ning jalaväe ja suurtükiväe vahel, rivist löödi välja osa raadiojaamadest. Narva lääneosas hävisid ka näiteks 11. SS-suurtükiväerügemendi⁴⁹ III divisjoni komandopunkt ja Jaani kiriku tornis asunud vaatluspunkt. Lisaks sellele, et õhurünnakute toimumise ajal ei olnud võimalik pimedust ära kasutada Jaanlinna sillapea varustamiseks, said Narvas raskeid kahjustusi ja muutusid kasutuskõlbmatuks kõik jõesillad. Sillapea varustamine järgnevate lahingute

⁴⁴ NARA, mf T312/1624, k 511, armeegrupi Narwa staabi kortermeistriosakonna varustusaruanne, 8.03.1944.

⁴⁵ BArch RS 3-23/4, l. 2-3, 4. SS-vabatahtlike soomusgrenaderibrigaadi Nederland staabi varustusohvitseri (Ib) tegevusaruanne, 3.03-15.07.1944.

⁴⁶ Samas, l. 33, 54, SS-majanduspataljoni sõjapäeviku väljavõte, 7.03.1944.

⁴⁷ NARA, mf T312/1627, k 844.

⁴⁸ W. Tieke. Truuduse tragöödia, lk 83.

⁴⁹ Rügement kuulus diviisi Nordland koosseisu, aga oli operatiivselt allutatud brigaadile Nederland.

ADD 3. kaardiväediviisi 10. kaardiväepolgu Il-4 pardalt 2200 meetri kõrguselt 8. märtsil kell 01.50 tehtud aerofoto eesmärgiga kontrollida pommitamise tulemusi. Heledad jooned ja laigud pildil on Narva vanalinna kohal alla langevate valguspommide kuma.
TsAMO.22480.272210s.5, l. 38, 10. kaardiväepolgu sõjapäevik

ajal oli seetõttu raskendatud.⁵⁰ Muide, planeerijad Punaarmee staapides ei olnud sildade hävitamist tegelikult soovinud – hellitati hoopis lootust, et sillad õnnestub 8. märtsi pealetungi käigus tervetena vallutada, et kasutada neid seejärel ära oma pealetungi huvides.⁵¹

⁵⁰ BArch RS 3-23/3, l. 78, 4. SS-vabatahtlike soomusgrenaderibrigaadi õpikogemusaruanne, 25.03.1944; BArch RS 3-23/4, l. 3, 4. SS-vabatahtlike soomusgrenaderibrigaadi Nederland varustusohvitseri (Ib) tegevusaruanne, 3.03–15.07.1944. 11. SS-suurtükiväerügemendi III divisjoni kohta vt M. C. Yerger. German Cross in Gold Holders of the SS and Police, 3. Regiment and Division „Nordland“. San Jose: R. J. Bender Publishing, 2008, lk 130.

⁵¹ Vt TsAMO.309.4073.448, l. 21p, Leningradi rinde õhujõudude lennuväepealetungi plaan 2. löögiarmee toetuseks, 5.03.1944; Samas l. 71, 2. löögiarmee juhataja otsus, 4.03.1944.

Viimased pommirünnakud

ADD pommirünnakud Narvale 6.–8. märtsil tõid Saksa poolel seega kaasa tuntu-
vaid kaotusi, kuid sellest ei piisanud, et kaalukaussi Punaarmee kasuks kallutada.
2. löögiarmee 8. märtsi hommikul alanud pealetung Jaanlinna sillapea vallutamiseks
kukkus läbi. 2. löögiarmee rünnakud jätkusid kuni 22. märtsini, ent osutusid üsna
edutuks ja sillapea jäi Saksa vägede valdusse.⁵²

Vahepeal kasutati ADD jõude veel mõnel korral Narva ründamiseks. Ööl vastu
18. märtsi kella 00.30 ja 01.50 vahel heitis 5. korpus linnale 43,8 tonni pomme. Korpuse
sõjapäeviku järgi oli ülesandeks „hävitada vastase vägede ja tehnika koondumine
Narva linna ida-, põhja- ja keskosas“. Idaosa ründas 53. diviisi 16 pommitajat Li-2
ning kesk- ja põhjaosa 54. diviisi 34 Li-2. Esiialgu kavas olnud korduslennud jäeti
viletsa ilma tõttu ära. Samal õhtul ja ööl pommitas kolm diviisi (9. kv, 1., 12.) 6. ja
7. korpusest Saksa vägede positsioone ja lähitagalat Sinimägede piirkonnas.

Õhtul ja ööl vastu 19. märtsi ründas Sinimägede rajooni 5., 6. ja 7. korpuse viis
diviisi (9. kv, 1., 12., 54., 54.), lisaks viskas 54. diviisi 7. kaardiväepolgu seitse lennukit
Narva linnale seitse tonni pomme vastase häirimise eesmärgil.

Õhtul ja ööl vastu 20. märtsi pommitasid eelmainitud viis diviisi taas Sinimägede
piirkonda. 54. diviis sai ka ülesande anda häirivaid lööke Narvale, milleks diviisi
7. kaardiväepolgu pommitajad tegid 31 väljalendu, visates kella 20.18 ja 03.41 vahel
alla 30,6 tonni pomme. Pärast Sinimägede ründamist suunati Narvale ka 9. kaardiväe-
diviis, mis heitis 40 väljalennu käigus kell 03.15–03.54 linnale 41,6 tonni pomme.
Diviisi ühe polgu sihtmärk oli Jaanilinn ja teisel polgul Narva lääneosa. Veel viis
lennukit 53. diviisist viskas öösel Narvale kui tagavarasihtmärgile viis tonni pomme.
Kokku heideti linna kohal seekord alla 77,2 tonni pomme.⁵³

Saksa õhutõrje Narva linna piirkonnas ei olnud kirjeldatud rünnakute
ajaks oluliselt tugevnenud, raskeid õhutõrjepatareisid oli endiselt vaid üks (ilma
helgiheitjateta).⁵⁴ 9. kaardiväediviisi kaks Li-2 said 19.–20. märtsi pommitamise ajal
küll õhutõrjetulest pihta (neist üks hädamaandus oma lennuväljal), kuid näib tõe-
näosem, et see juhtus Sinimägede ründamisel, nagu ka 54. diviisi 325. polgu ühe
Li-2 teadmata kadunuks jäämine – polgu sihtmärk oli Sinimägede rajoon.⁵⁵

Mainitud kolme öö jooksul tegid väljalende Saksa öised hävitajad,⁵⁶ kuid nende
tegevusest Narva linna pommitanud ADD jõudude vastu andmed puuduvad. Saksa
poole kahjude kohta pole samuti kindlat teavet. 17. märtsi õhtul puhkes Narvas

⁵² Vt TsAMO.309.4073.491, l. 167 jj, 2. löögiarmee sõjapäevik alates 8.03.1944.

⁵³ TsAMO.20545.1.25, l. 32–36, 5. ktlk sõjapäevik; TsAMO.20510.1.29, l. 82–89, 7. ktlk sõjapäevik;
TsAMO.20080.1.43, l. 39–42, 9. kv ktlk sõjapäevik; TsAMO.20545.1.26, l. 13–16, 53. ktlk sõjapäevik;
TsAMO.20545.1.27, l. 27–32, 54. ktlk sõjapäevik.

⁵⁴ Vt BArch RS 3-23/3, l. 78, 4. SS-vabatahtlike soomusgrenaderibrigaadi õpikogemusaruanne,
25.03.1944.

⁵⁵ Vt TsAMO.20080.1.43, l. 41–42, 9. kv ktlk sõjapäevik; TsAMO.20545.1.27, l. 31–32, 54. ktlk
sõjapäevik.

⁵⁶ BArch RH 19-III/277a, l. 81, 85p, 90p, 1. õhulaevastiku sidekomando väegrupi Nord juures
kokkuvõtted, 17.–18.03, 18.–19.03 ja 19.–20.03.1944 kohta.

Kreenholmi piirkonnas küll suur tulekahju, mille tõttu põles ära neli ründesuurtükki,⁵⁷ aga puudub kinnitus, et see oli õhurünnakute tagajärg. Huvitaval kombel on III SS-soomuskorpuse ettekannetes armeegrupile Narwa kõnealuse kolme öö pommitamistest kirjeldatud „väga tugevana“ just seda, mis toimus ööl vastu 19. märtsi,⁵⁸ samal ajal kui ADD dokumentide põhjal otsustades oli tegemist kolmest kõige nõrgema rünnakuga. Saksa poole hinnangut võis ehk mõjutada asjaolu, et sel ööl tegutsesid ka Nõukogude kerged pommitajad U-2 (13. õhuarmee 553. ja 558. üksikust armee-sidelennuväeskadrillist), tehes Narva, Jaanilinna sillapea ja Siiverti piirkonnas suurtüki- ja miinipildujapositionide ründamiseks kokku 76 lennukiväljalendu.⁵⁹

ADD uute rünnakute mõjul tugevdas armeegrupi Narwa juhatus lõpuks Narva piirkonda 8,8 cm kahuritega relvastatud 111. õhutõrjesuurtükiväerügemendi I divisjoniga, mille ümberpaigutamiseks Kurtna laagri rajoonist anti käsk 19. märtsi õhtul.⁶⁰ Pommitamine ööl vastu 20. märtsi jäi ADD jaoks siiski viimaseks operatsiooniks, mil sihtmärgiks oli Narva linn. Pärast 2. löögiarmee pealetungi katkestamist Jaanilinna sillapeale 22. märtsil ei nähtud edasisteks pommirünnakuteks ilmselt enam vajadust.

Kokkuvõte

1944. aasta sõjategevuse käigus tabasid Narva linna rasked purustused, neist valdava osa põhjustasid Punaarmee kaugtegevuslennuväe (ADD) rünnakud 6.–7. ja 7.–8. märtsi õhtul ja öösel. 1322 lennukiväljalennu käigus heideti Narva linnale ümmarguselt 1600 tonni pomme. Saksa vastutegevus (sh õhutõrje) Narva piirkonnas oli nõrk ning ADD kaotused jäid tühisteks – viis pommitajat, mille tulistas alla öine hävitaja.

6.–8. märtsi rünnakute eesmärk oli ette valmistada 2. löögiarmee 8. märtsil alanud pealetungi Narva idaosa (Jaanilinna) ümbruses oleva Saksa sillapea vastu. Narva linnas asusid peamiselt Saksa tagala- ja pioneeriüksused, samuti varustuslaod, linnas ja selle läheduses paiknesid ka suurtükiväe positsioonid. Vähesel määral võis Narvas olla lahinguüksuste reserve. ADD rünnakud tõid Saksa vägedele kaasa tuntavaid kaotusi inimestes, relvastuses (eriti suurtükikides), transpordivahendites ja muus varustuses, samuti sai nende tulemusena tugevasti kahjustada sidevõrk Narva piirkonnas. Narva jõe sildade hävimine raskendas Jaanilinna sillapea varustamist, kuid sellest hoolimata ei suutnud 2. löögiarmee 8.–22. märtsini kestnud pealetungidega sillapead vallutada. Pealetungide toetuseks toimusid kolmel õhtul ja ööl – vastu 18., 19. ja 20. märtsi – ADD järjekordsed pommirünnakud Narvale, mis olid varasematest siiski tunduvalt tagasihoidlikumad (kokku 133 lennukiväljalendu, 128 tonni pomme). Saksa vastutegevus oli endiselt nõrk ja Narvat rünnanud ADD jõud kaotusi ilmselt ei kandnud.

⁵⁷ NARA, mf T312/1627, k 816, III SS-soomuskorpuse ettekanne armeegrupile Narwa, 20.03.1944.

⁵⁸ Vt NARA, mf T312/1625, k 738, 753, 764, armeegrupi Narwa sõjapäevik, 18.03, 19.03 ja 20.03.1944.

⁵⁹ TsAMO.362.6169.178, l. 172p, 13. õhuarmee staabi operatiivkokkuvõte, 19.03.1944.

⁶⁰ Vt NARA, mf T312/1625, k 744, 754, armeegrupi Narwa sõjapäevik, 18.03 ja 19.03.1944; NARA, mf T312/1627, k 801, armeegrupi Narwa juhatuse käsk, 19.03.1944.